La Clínica Jurídica per la Justícia Social participa en una audiència històrica de la Cort Interamericana sobre “Emergència climàtica i Drets Humans”

Per Aitana Torro i Calabuig

La Clínica Jurídica per la Justícia Social de la Universitat de València va tindre l'honor de participar recentment en un esdeveniment històric per a la justícia climàtica i els drets humans. Els dies 27, 28 i 29 de maig va tindre lloc a Manaus, la capital de l'estat de l'Amazones brasiler – una elecció no atzarosa pel tema a tractar – l'audiència pública de la Cort Interamericana de Drets Humans (Cort IDH) en referència a la sol·licitud d'opinió consultiva plantejada pels Estats de Colòmbia i Xile sota el títol de “Emergència Climàtica i Drets Humans”. Aquest procés d'audiència, tal com es va ressaltar en diverses ocasions pels membres del tribunal, ha sigut amb diferència el més participatiu de la història de la Cort IDH, mobilitzant a més de 600 participants de diferents organitzacions, institucions acadèmiques i comunitats amb un total de 265 observacions escrites.

En aquest sentit, la Clínica Jurídica de la Universitat de València es va voler sumar a aquest important procés amb la presentació d'un Amicus Curiae gràcies a la iniciativa de l'advocada i investigadora Maria Fernanda Herrera Burgos, antiga alumna del Màster en Drets Humans, Democràcia i Justícia Internacional, a qui es sumaren altres companyes de la mateixa promoció (Veronica Arias Garzón, Franziska Hölschen i Aitana Torró i Calabuig), una estudiant actual del mateix Màster (Viviana Carrasco Bonilla) i diverses alumnes del Grau en Dret (Beatrice Terpecheva Kevorkian, Claudia Romá, Marta Falcón, Ruth Pinilla Pérez, Sofía Quiróz Barahona). Aquest equip va ser coordinat pel professor i director de la Clínica d'Interès Públic Jose Antonio García Saez, qui va guiar a aquest grup de treball en l'elaboració de l'Amicus Curiae que es presentà amb el títol de “[Vida i territori: mesures per a previndre el desplaçament forçat en emergència climàtica](#)”.

Entre tots els temes de fonamental actualitat i urgència que es plantejaven a la Cort, les estudiants de la Clínica elegiren focalitzar-se en el desplaçament forçat en el context d'emergència climàtica. Concretament, en l'obligació de previndre la mobilitat humana no voluntària a conseqüència de la crisi climàtica, particularment quan es tracta de poblacions i comunitats que posseeixen un vincle particular i directe amb el territori, per a les quals un desplaçament pot constituir una ruptura en el mode de vida i una vulneració del dret a una vida digna. Aquesta proposta va ser presentada a la Cort per Aitana Torró i Calabuig, investigadora predoctoral de l'Institut de Drets Humans, en representació de la

Clínica a l'audiència del dia 29 de maig, en un panel d'alt nivell que incloïa representants d'institucions com ACNUR o la OIM, així com altres clíniques i organitzacions.

Durant els tres dies d'audiència, es presentaren una rica i valuosa suma de testimonis i aportacions de tota mena, amb especial presència de les comunitats indígenes i de les defensores ambientals, qui van reivindicar amb contundència la necessitat de reforçar les obligacions dels Estats per a fer front a la violència i discriminació contra la qual han de lluitar per sobreviure, especialment per part de la indústria dels megaprojectes extractius i de construcció de infraestructures.

Així mateix, juntament amb les defensores de drets humans i població indígena, cal destacar la pluralitat de veus que es van poder escoltar en general durant tota la celebració de les sessions: comunitats pageses i pesqueres, habitants de països insulars, població desplaçada, dones, persones LGBTIQ+, persones en condició de discapacitat, comunitats afrodescendents, etc. La necessitat d'establir estàndards que es troben en consonància amb el consens científic irrefutable marcat per l'IPCC, la centralitat dels drets de participació i informació i de l'accés a la justícia, la perspectiva interseccional o la protecció del desplaçament forçat en context d'emergència climàtica, han sigut alguns dels temes fonamentals que s'han tractat aquests dies i que revelen la imperiosa necessitat d'accions coordinades i ràpides de tots els Estats, respectant el principi de responsabilitat compartida però diferenciada, per paralitzar danys que progressivament es tornen irreversibles.

S'espera que l'opinió consultiva de la Cort, que serà una guia fonamental per als Estats en el compliment de les obligacions del règim climàtic internacional, es faci pública a finals de 2024, davantjant probablement la també esperada opinió consultiva de la Cort Internacional de Justícia, qui es pronunciarà sobre les obligacions estatals en matèria de canvi climàtic a petició de Vanuatu. Aquests dictàmens s'emmarquen en un context d'impuls sense precedents dels litigis climàtics estratègics com a eina per a frenar la degradació ambiental a tots els nivells, augmentar l'ambició dels Estats i garantir els drets humans, comptant amb recents decisions transcendents del TEDH (*KlimaSeniorinnen v. Suïssa*), del Tribunal del Mar (Cas nº. 31) i de múltiples tribunals nacionals, que posen de manifest que en el context d'emergència climàtica, "la justícia retardada és justícia denegada", tal com assenyala la delegació de Xile a les conclusions finals de l'audiència.

La Clínica Jurídica por la Justicia Social participa en una audiencia histórica de la Corte Interamericana sobre “Emergencia climática y Derechos Humanos”

Por Aitana Torro i Calabuig

La Clínica Jurídica por la Justicia Social de la Universitat de València tuvo el honor de participar recientemente en un acontecimiento histórico para la justicia climática y los derechos humanos. Los días 27, 28 y 29 de mayo tuvo lugar en Manaus, la capital del Estado del Amazonas brasileño – una elección no azarosa por el tema a tratar – la audiencia pública de la Corte Interamericana de Derechos Humanos en referencia a la solicitud de Opinión Consultiva planteada por los estados de Colombia y Chile con el título de “Emergencia Climática y Derechos Humanos”. Este proceso de audiencia, tal y como se resaltó en varias ocasiones por los miembros del tribunal, ha sido con diferencia el más participativo de la historia de la Corte Interamericana, movilizándolo a más de 600 participantes de diferentes organizaciones, instituciones académicas y comunidades con un total de 265 observaciones escritas.

En este sentido, la Clínica Jurídica de la Universitat de València se quiso sumar a este importante proceso con la presentación de un Amicus Curiae gracias a la iniciativa de la abogada e investigadora María Fernanda Herrera Burgos, antigua alumna del Máster en Derechos Humanos, Democracia y Justicia Internacional, a quien se sumaron otras compañeras de la misma promoción (Verónica Arias Garzón, Franziska Hölschen y Aitana Torro i Calabuig), una estudiante actual del mismo Máster (Viviana Carrasco Bonilla) y varias alumnas del Grado en Derecho (Beatrice Terpecheva Kevorkian, Claudia Romá, Marta Falcón, Ruth Pinilla Pérez, Sofía Quiróz Barahona). Este equipo fue coordinado por el profesor y director de la Clínica de Interés Público Jose Antonio García Sáez, quien guió a este grupo de trabajo con la elaboración de la Amicus Curiae que se presentó bajo el título de [“Vida y Territorio: Medidas para prevenir el desplazamiento forzado en Emergencia Climática”](#).

Entre todos los temas de fundamental actualidad y urgencia que se planteaban a la Corte, las estudiantes de la Clínica eligieron focalizarse en el desplazamiento forzado en el contexto de emergencia climática. Concretamente, en la obligación de prevenir la movilidad humana no voluntaria como consecuencia de la crisis climática, particularmente cuando se trata de poblaciones y comunidades que poseen un vínculo particular y directo con el territorio, para las cuales un desplazamiento puede constituir

una ruptura en el modo de vida y una vulneración del derecho en una vida digna. Esta propuesta fue presentada a la Corte por Aitana Torró i Calabuig, investigadora predoctoral del Instituto de Derechos Humanos, en representación de la Clínica en la audiencia del día 29 de mayo, en un panel de alto nivel que incluía a representantes de instituciones como ACNUR o la OIM, así como otras clínicas y organizaciones.

Durante los tres días de audiencia, se presentaron un conjunto muy rico y valioso de testimonios y aportaciones de todo tipo, con especial presencia de las comunidades indígenas y de las defensoras ambientales, quienes reivindicaron con contundencia la necesidad de reforzar las obligaciones de los Estados para hacer frente a la violencia y discriminación contra la que tienen que luchar para sobrevivir, siendo especialmente ejercida por empresas extractivas y por la industria de las infraestructuras sostenibles. Así mismo, junto con las defensoras de derechos humanos y la población indígena, cabe destacar la pluralidad de voces que pudieron ser escuchadas en general durante toda la celebración de las sesiones: comunidades campesinas y pesqueras, habitantes de Estados insulares, población desplazada, mujeres, personas LGBTIQ+, personas en condición de discapacidad, comunidades afrodescendientes, etc. La necesidad de establecer estándares que se encuentren en consonancia con el consenso científico irrefutable determinado por el IPCC, la centralidad de los derechos de participación e información y del acceso a la justicia, la perspectiva interseccional o la protección del desplazamiento forzado en contexto de emergencia climática, han sido algunos de los temas fundamentales que se han tratado estas días y que revelan la imperiosa necesidad de acciones coordinadas y rápidas de todos los Estados, respetando el principio de responsabilidad compartida pero diferenciada, para paralizar daños que progresivamente se están volviendo irreversibles.

Se espera que la opinión consultiva de la Corte, que será una guía fundamental para los Estados en el cumplimiento de las obligaciones del régimen climático internacional, se haga pública a finales del 2024, adelantándose probablemente a la también esperada opinión consultiva de la Corte Internacional de Justicia (CIJ), que deberá pronunciarse a su vez sobre las obligaciones estatales en materia de cambio climático a petición de Vanuatu. Estos dictámenes se enmarcan en un contexto de impulso sin precedentes de los litigios climáticos estratégicos como herramienta para frenar la degradación ambiental a todos los niveles, aumentar la ambición de los Estados y garantizar los derechos humanos, contando con recientes decisiones trascendentales del TEDH (*KlimaSeniorinnen v. Suiza*, 9 de abril 2024), del Tribunal de Mar (Opinión Consultiva n.º 31, 21 mayo 2024) y de

múltiples tribunales nacionales, que ponen de manifiesto que, en el contexto de emergencia climática, “la justicia retrasada es justicia denegada”, tal y como señaló la delegación de Chile en sus conclusiones finales de la audiencia.